

Aksiyadorlik ja'miyatlarining investitsion jozibadorligini oshirishda xorij tajribasining o'ziga xos jihatlari.

Rustamov Shavkat Eshniyozovich
“Surxon drink” MCHJ ish yurutuvchisi

Annotatsiya: Aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligi kapitalni jalb qilish va barqaror iqtisodiyotni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, boshqaruvning shaffofligi, xalqaro standartlarga rioya qilish va barqaror rivojlanishga yo'nalganlik muvaffaqiyat kalitidir. Ushbu maqola rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotiga moslashtirish uchun xorijiy kompaniyalarning ilg'or tajribalarini o'rganishdan iborat.

Kalit so'zlar: investitsion jozibadorlik, aksiyadorlik jamiyati, ESG, korporativ boshqaruv, xalqaro tajriba, moliyaviy shaffoflik, barqaror rivojlanish, innovatsiyalar, hisobot standartlari, raqamlashtirish, aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish, mustaqil direktorlar, xalqaro investitsiyalar, barqarorlik tamoyillari, ijtimoiy mas'uliyat, kapital jalb qilish, tartibga solish siyosati, boshqaruv shaffofligi, xalqaro standartlar, strategik boshqaruv, barqaror rivojlanish texnologiyalari.

Kirish.

Zamonaviy global iqtisodiyot kapitalni jalb qilish uchun yuqori raqobat bilan tavsiflanadi, bu esa kompaniyalarning, ayniqsa aksiyadorlik jamiyatlarining (AJ) investitsion jozibadorligini ularning uzoq muddatli strategiyasining muhim elementiga aylantiradi. Investitsion jozibadorlik kompaniyaning potensial investorlarni jalb qilish va o'z faoliyatini barqaror moliyalashtirishni ta'minlash qobiliyati sifatida aniqlanadi. Bozor iqtisodiyotining asosiy subyektlari bo'lgan aksiyadorlik jamiyatlari uchun investitsiyalarni jalb qilish raqobatbardoshlikni saqlash, innovatsion rivojlanish va aksiyadorlar oldidagi majburiyatlarni bajarishning muhim sharti hisoblanadi.

Iqtisodiyotning globallasuvi va raqamlashuvi sharoitida investitsion jozibadorlikni oshirish, ayniqsa, kapital bozori rivojlanayotgan mamlakatlar uchun muhim ahamiyat kasb etmoqda. Investorlar nafaqat kompaniyaning joriy moliyaviy barqarorligini, balki korporativ boshqaruv sifati, barqaror rivojlanishga strategik yondashuv va hisobotning xalqaro standartlariga muvofiqligi kabi jihatlarni ham baholaydilar.

Milliy xususiyatlarga moslashtirilishi mumkin bo'lgan investitsion jozibadorlikni oshirishning xorijiy tajribasi katta qiziqish uyg'otadi. Rivojlangan mamlakatlarda shaffoflikni oshirish, ESG tamoyillarini (ekologik, ijtimoiy va boshqaruv jihatlari) joriy etish va boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirishga qaratilgan samarali mexanizmlar ishlab chiqilgan. Ushbu chora-tadbirlar nafaqat investorlarni jalb qiladi, balki hamkorlar, mijozlar va umuman jamiyat tomonidan ishonchni mustahkamlashga yordam beradi.

Korporativ boshqaruv aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi. Rivojlangan mamlakatlarda aksiyadorlik jamiyatlarida boshqaruv shaffofligi, mas'uliyati va samaradorligini oshirishga qaratilgan standartlar va me'yoriy hujjatlar tizimi ishlab chiqilgan.

AQSH moliya bozorlari tizimi xalqaro investorlar uchun eng rivojlangan va jozibador tizimlardan biri hisoblanadi. Amerika iqtisodiyotining muvaffaqiyati va global bozorlarda Amerika aktivlariga bo'lgan yuqori qiziqish ko'p jihatdan moliyaviy hisobotlarning yuqori darajadagi shaffofligi va investorlar huquqlarini himoya qilishning qat'iy mexanizmlari bilan izohlanadi. Ushbu elementlar xalqaro investorlar tomonidan ishonchni shakllantirishda, shuningdek, venchur kapitali, xususiy kapital qo'yilmalar va aksiyalarni birlamchi ommaviy joylashtirish (IPO) kabi moliyaviy vositalarning jozibadorligini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi.

AQSH xorijiy investorlarni jalb etishining asosiy sabablaridan biri moliyaviy hisobot va axborot shaffofligiga qo'yiladigan yuqori talablar hisoblanadi. AQSH qonunchiligi ommaviy kompaniyalardan o'z moliyaviy natijalari va operatsiyalari to'g'risidagi ma'lumotlarni muntazam va batafsil oshkor qilishni talab qiladi. Kompaniyalar yillik hisobotlarni (10-K shakllari), choraklik hisobotlarni (10-Q shakllari) taqdim etishlari, shuningdek, 8-K shakli orqali investorlarni muhim voqealar haqida tezkor xabardor qilishlari shart. Ushbu talablar investorlarga kompaniyalarning joriy moliyaviy ko'rsatkichlarini, ularning pul oqimlari, qarzlarini, strategiyalari va tavakkalchiliklarini tahlil qilish imkonini beradi.

Moliyaviy hisobotlarning shaffofligi investorlarga, shu jumladan xalqaro investorlarga asosli qarorlar qabul qilish uchun aniq va o'z vaqtida ma'lumot olish imkonini beradi. Shu tufayli Amerika aksiyadorlik kompaniyalari oldindan aytish mumkin bo'lgan va investitsiyalar uchun xavfsiz bo'lib bormoqda, bu barqarorlik va ishonchni qidirayotgan xorijiy investorlar uchun muhim jihatdir.

Bundan tashqari, 2002-yilda moliyaviy janjallardan (masalan, Enron, WorldCom) so'ng qabul qilingan Sarbeyns-Oksli qonuni (SOX) moliyaviy hisobotlarning ishonchliligi va auditorlar mustaqilligiga qo'yiladigan talablarni kuchaytiradi. Qonun, shuningdek, kompaniyalar rahbarlariga moliyaviy hisobotlarni ularning ishonchliligini tasdiqlagan holda imzolash majburiyatini yuklaydi, bu esa investorlarning ishonch darajasini sezilarli darajada oshiradi.

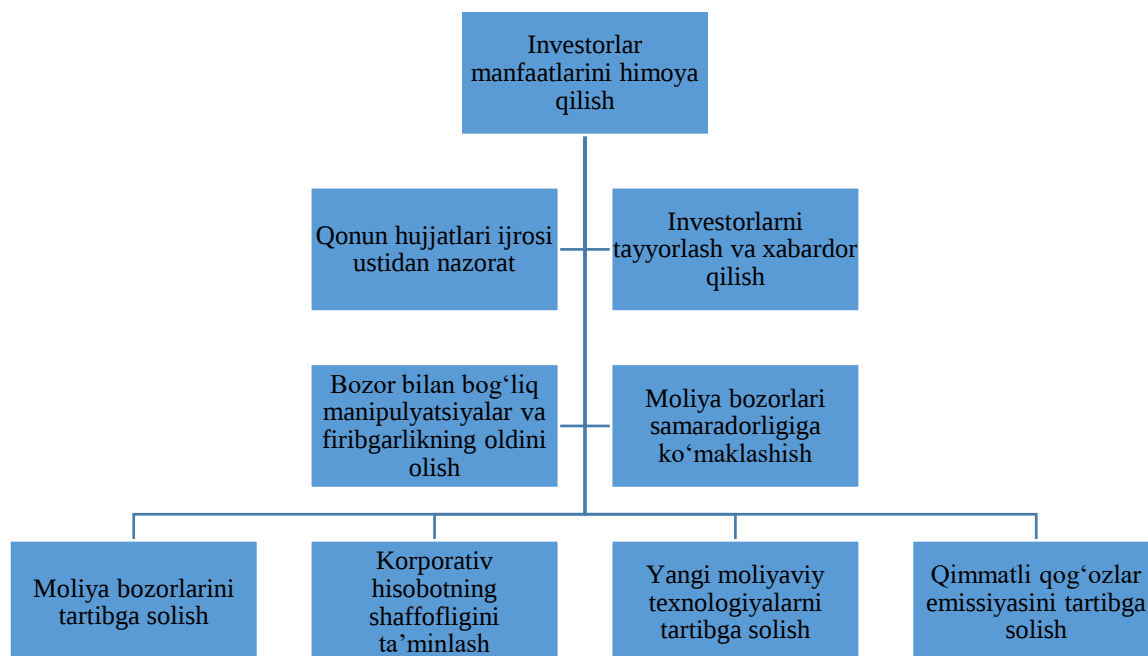
Ushbu qonunga ko'ra rahbarlar (CEO va CFO) moliyaviy hisobotning ishonchliligini shaxsan tasdiqlashlari shart. Yolg'on yoki chalg'ituvchi ma'lumotlar jinoiy javobgarlikka sabab bo'lishi mumkinligi. Har bir ommaviy kompaniyada mustaqil direktorlardan iborat audit qo'mitasi tuzilishi keraligi, qo'mita tashqi auditorlar bilan o'zaro hamkorlik qilish va moliyaviy hisobotning sifatini ta'minlash uchun javob berishi alohida keltirib o'tilgan.

Qonunga ko'ra, auditorlik tashkilotlari uchun qat'iy qoidalar, jumladan, ular auditorlik tekshiruvlarini amalga oshirayotgan kompaniyalarga konsalting xizmatlarini ko'rsatishni taqiqlash joriy etildi. Auditorlik faoliyatini tartibga solish uchun ommaviy kompaniyalarning buxgalteriya hisobini nazorat qilish kengashi (PCAOB) tashkil etildi. Kompaniyalar o'z faoliyatining maksimal darajada shaffofligini ta'minlashi shartligi belgilab qo'yildi. Kompaniya ichidagi qoidabuzarliklar haqida xabar bergan shaxslarni (whistleblowers) himoya qilish mexanizmlari joriy etildi.

SOX Amerika aksiyadorlik jamiyatlariga bo'lgan ishonchni sezilarli darajada oshirdi, ularning ichki va xalqaro kapital bozorlariga yirik investitsiyalarni jalb qilish qobiliyatini ta'minladi desak mubolag'a bo'lmaydi.

Moliyaviy bozorlar barqarorligini qo'llab-quvvatlash, investorlarni himoya qilish va moliyaviy hisobotlarning shaffofligini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydigan federal tartibga soluvchi organ bo'lib Qimmatli qog'ozlar va birjalar komissiyasi (SEC) faoliyat yuritadi. 1934-yilda tashkil etilgan SEC (Securities and Exchange Commission) bir nechta asosiy funksiyalarga, jumladan, qimmatli qog'ozlar bozorini nazorat qilish, investorlar huquqlarini himoya qilish, qimmatli qog'ozlar emitentlarini tartibga solish, shuningdek, moliya bozorlarida halollik va ochiqlikni saqlashga qaratilgan me'yorlarga rioya qilishni ta'minlashdan iborat.

Tashkilot ommaviy kompaniyalar uchun moliyaviy hisobot me'yorlariga rioya etilishini nazorat qiluvchi asosiy regulyator hisoblanadi. Uning asosiy vazifalaridan biri kompaniyalarning o'z moliyaviy faoliyati to'g'risida aniq, o'z vaqtida va shaffof ma'lumotlarni taqdim etishini ta'minlashdir.

1-rasm. Qimmatli qog'ozlar va birjalar komissiyasining asosiy vazifalari¹

Shuningdek, Amerika qo'shma shtatlari investitsiyalarni jalb qilishda jahon aksiyalarini birlamchi ommaviy joylashtirish (IPO) markazi hisoblanadi. Har yili Amerika fond bozorlarida o'nlab IPOlar, jumladan, "Alibaba" yoki "Uber" kabi dunyodagi eng yirik kompaniyalarning listingi bo'lib o'tadi. Amerika moliya bozorlari o'zining yuqori likvidliligi va IPO orqali katta miqdordagi mablag'larni jalb qilish qobiliyati bilan mashhur bo'lib, bu ularni ommaviy bozorlarga chiqishni xohlovchi kompaniyalar uchun jozibador qiladi.

AQShda IPO jarayoni ma'lumotlarni oshkor qilish talablari, moliyaviy hisobotlarni tekshirish va kelajakdagi xatarlarga nisbatan shaffoflik kabi standartlar

bilan tartibga solinadi. Bu investorlar uchun barqaror va prognoz qilinadigan muhitni yaratadi, bu esa xalqaro kapital oqimlarini ham jalb qiladi. AQShda ommaviy kompaniyalar SECning qat'iy talablariga rioya qilishlari shartligi, bu esa investorlarning qo'shimcha ishonch darajasini oshirish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirish kapitalni jalb qilish va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning muhim omilidir. Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, ushbu maqsadga erishish uchun shaffof korporativ boshqaruv, xalqaro standartlarga rioya qilish, barqaror rivojlanishga e'tibor qaratish kabi asosiy elementlar muhimdir. AQSH kabi rivojlangan davlatlarning moliyaviy shaffoflik, investorlarni himoya qilish va ESG tamoyillarini amalga oshirishga qaratilgan muvaffaqiyatli amaliyotini o'rganish orqali mamlakatlar ushbu strategiyalarni o'z iqtisodiy sharoitlariga moslashtirishi mumkin. Bundan tashqari, raqamli transformatsiya va hisobotning zamonaviy standartlarini joriy etish bugungi shiddat bilan rivojlanayotgan jahon bozorida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shunday qilib, ushbu ilg'or tajribani joriy etish orqali aksiyadorlik jamiyatlari kapital bozorlarida o'z mavqeyini mustahkamlashi, mahalliy va xorijiy investorlarni jalb qilishi mumkin.

Shunday qilib, rivojlangan davlatlarning muvaffaqiyatli strategiyalaridan o'rganish va ularni mahalliy sharoitlarga moslashtirish orqali rivojlanayotgan bozorlar ularning investitsion jozibadorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Shaffof boshqaruv, barqaror amaliyot va eng ilg'or hisobot mexanizmlari bilan jihozlangan aksiyadorlik jamiyatlari ham ichki, ham xalqaro kapitalni jalb qilish uchun yaxshiroq pozitsiyada bo'ladi, bu esa kelajakda barqaror iqtisodiy o'sish va barqarorlikka yo'l ochadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Sharpe, W.F., Alexander, G.J., & Bailey, J.V. Investments. McGraw-Hill Education, 1998.
2. OECD. Corporate Governance Factbook. OECD Publishing, 2021.
3. Sarbanes-Oxley Act of 2002 (SOX). Full text available at the U.S. Congress website.
4. United Nations Global Compact. Sustainable Development Goals and Corporate Responsibility. UNGC Reports, 2020.
5. Securities and Exchange Commission (SEC). Rules and Regulations Handbook. SEC Official Website.
6. Qodirov I. A. WAYS TO INCREASE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF JOINT STOCK COMPANIES. European Journal of Business Startups and Open Society | ISSN: 2795-9228